

UPPLEVELSER UNDER ETT ÅR SOM FN-OBSERVATÖR I F.D. JUGOSLAVIEN.

Inledning

Det har nu gått snart ett år sedan jag kom hem från min observatörstjänst i f.d. Jugoslavien. Minnena, både de positiva och negativa, dyker upp då och då. Därmed inte sagt att jag på något sätt lider av dem, tvärtom upplever jag det som positivt när minnena återkommer -mina intryck och upplevelser förstärks. De var vid ett sådant tillbakablickande som jag fick inlevelsen att i ord beskriva något om min tid nere i Jugoslavien. Kanske kan det vara intressant också för någon annan, men mest är det för att strukturera mina egna minnen.

Hur kom det sig att jag åkte ner till krigets elände?

I maj -93 kom familjen och jag hem efter ett år som jag hade tjänstgjort som FN-observatör i UNTSO (Mellersta Östern). Det hade varit en fantastisk tid för hela familjen och mitt intresse för att arbeta med internationella uppdrag hade väckts. En viss besvikelse hade jag från tjänstgöringen, den var mest rutinartad och hade egentligen aldrig ställt några krav på mitt agerande, att ta initiativ och att fatta snabba beslut under pressande förhållanden m.m. Visst upplevde jag en del under mina relativt få dagar i Libanon. Men fortfarande kände jag att det saknades något, att som yrkesofficer veta om man fungerar och kan leda andra när man är under mycket stor press, kanske rent utav under livsfarliga förhållande.

Under början av min tid i UNTSO lånades erfarna observatörer ut till UNPROFOR i Jugoslavien. Det skedde i juni -92 och de verkade där i c:a 10 veckor. Jag var då med endast 4 veckors erfarenhet en "pinkie" och kunde ej ianspråkats. Däremot var jag som en igel som sög ut information från de som hade deltagit när de kom tillbaka till oss. Vi kunde alla förstå att de hade upplevt något mycket starkt och via deras fruar förstod man också att en del hade sömnproblem. Nåväl, någon mer tur till Jugoslavien blev det ej under min tid (jag kom dock att träffa kamrater från UNTSO när jag kom ner som fast observatör i UNPROFOR, de var återigen där som förstärkning). Men jag gjorde ett tappert försök att få åka till Mozambique, men min spanska var ej god nog. I slutet på min period i UNTSO skulle observatörer skickas till Georgien -då hade jag erfarenhet men för kort tid kvar i missionen!

Under min tid i UNTSO fick jag också besked från min hemmyndighet; att bli placerad som kompanichef kunde jag ej längre påräkna, andra skulle pröva sina vingar och jag behövdes i brigadstaben. Min första reaktion var i princip -"Hur f-n kan de sätta in en trupp som jag i stabsbefattning så tidigt, Klängen och jag var ju överens innan jag åkte!" Men så insåg jag att jag var privilegierad, jag hade varit i kompaniledningsskiktet i nästan sex år. Brigadstaben i all ära, jag skulle med all sannolikhet avlösa brigadkvartermästaren intill dess att någon med **formell** kompetens skulle avlösa mig. Det verkade ej så tilltalande så jag anmälde redan från Mellersta Östern intresse om nya missioner, då framförallt till f.d. Jugoslavien. Naturligtvis föregicks det av "MBL-förhandlingar" med familjen. Hustru som sedan en tid var chef över alla "FN-kärringar" i Tiberias, hade nu en god inblick i nöjet att arbeta internationellt och var inte sen med att ge mig sitt stöd. Ett krav ställdes dock, "-åker du iväg skall jag ha en hund".

"-Visst", sa en annan lätt. (Det kom sedermera att bli en Leonberger, c:a 65 kg tung och nästan 90 cm i mankhöjd!!)

Åter till juni -93. Under min semester kom ett samtal från Reidar Gustavsson på SWEDINT. "-Sverige har fått till uppgift att förstärka UNPROFOR med 5 observatörer och 5 civilpolis, kan du åka?" "-När?" svarade jag och vinkade samtidigt till Leena att komma till telefonen. "-Vi vet inte, men troligtvis i skiftet juni/juli", säger Reidar. Efter en snabb överläggning med Leena blir svaret "Ja!".

Jag hade min utrustning fortfarande till havs på någon båt som var på väg med vår packning till Sverige, men jag hade också egen rutin i bagaget. Snabbt kunde jag nu organisera läkarundersökningar, AIDS-tester, handlingar till New York m.m. och det blev även tid till 2,5 arbetsdagar på dåvarande I2. De flesta chefer önskade mig lycka till medan dåvarande stabschefen på brigaden var ganska irriterad. Brigaden hade sagt nej till SWEDINT på grund av personalläget, men i vanlig ordning blivit "överkörda" av CA:s förlängda arm. (det kom senare också märkas i mitt lönekuvert när jag kom hem, ingen hade löneförhandlat för mig som var ute och "täljde guld" mellan 92-94, utan jag hade tappat rejält gentemot mina kollegier, detta reddes dock upp). Det som värmdes mest var avanmälan hos regementschefen Dan Snell. Han sa att jag inte skulle bry mig om den storm som min tjänstledighet hade skapat utan jag skall handla på det sätt jag själv tyckte var bäst, ta tillvara de erfarenheter jag skulle få uppleva och vara rädd om mig själv. Det värmdes!

Jag fick snart reda på att vi skulle vara på utbildning vid SWEDINT i slutet av juni för att sedan åka ner i början av juli. Nu började det pirra i mig, "-Vad hade man gett sig in i?" Jag följde alla nyheter, studerade handlingar om Jugoslavien, pratade med FN-veteranen Jarl Lundgren (D.Snells förslag) m.m. och insåg att det kunde rent av vara livsfarligt -och jag skulle dit! Familjen var dock relativt lugn och samlad och Leena satte mig i sysselsättning. Vi tapetserade och la golv innan jag försvann. Det var bra för det gjorde att man inte gick och grunnade. Varför är kvinnor alltid klokare än oss män?

En annan trygghet var att två av de övriga observatörerna kände jag väl eftersom vi hade arbetat tillsammans i UNTSO (är man fast i "svängen" så är man det).

29/6 vinkades jag av familjen och har sedan dess beundrat min fru för hennes styrka, att ta farväl av sin man som "drar ut i krig" för att sedan sköta familj, hus och studier utan att ha släktingarna närmare än 25 mil. Det är mod!

På SWEDINT var tanken att vi skulle åka iväg 1/7 men nu var det New York som stod för biljettbokeningen och inte SWEDINT. Det medförde en fördröjning och övernattning i Zürich (i och för sig trevligt) men den 4/7 landade vi i ett mycket hett Zagreb. Vi som kom från UNTSO hade inga problem med värmen men "pinkien" Göran från Karlskrona flöt bort, delvis också spänd på det nya, att vara med i en FN-mission.

Incheckning

Vi blev mötta och snabbt installerade på ett hotell för att på kvällen möta några svenska observatörer med öv1. Bo Pellnäs i spetsen (Pellnäs var CMO, Cheif Military Observers och i den egenskapen fick jag senare erfara att han gjorde oerhörd god PR för svenskt ledarskap). Pellnäs privat var också mycket förtroendeingivande men jag märkte att han var besviken över hur personalen på I2 betraktade honom efter hans fusionsrapport I2-A9. Enligt hans mening var det enda sättet att rädda sitt gamla I2, kanske hade han rätt. I vilket fall som helst, klargjorde han att han förväntade sig att vi svenskar snart skulle inneha chefs- eller stabsbefattningar. Vår yrkesskicklighet skulle snart visa det (och visst hade han rätt).

Själva incheckningen i sig kommer jag inte att öda mycket tid på. Det är 3 dagars "training" och administrativt arbete. Poängteras bör dock, att för en nybörjare är det till del en pärs.

Konfrontationen med FN:s Field Service och Civil Affairs! Dessa tror att styrkorna är *till för dem* och inte *de för dem*. Att bara bli uppkörningsprovad på bil utav en nepalesisk "körlärare" är för oss nordbor en upplevelse. Mitt slutomdöme är väl att de ska hålla sig till sina lamadjur och yakar istället. Ett års träning i UNTSO var bra. Vi kom snabbt i mål och satte väl en och annan potentat på plats som trodde han kunde hunsas med oss.

Under incheckningsdagarna beslutade UNMO- (United Nations Military Observer) högkvarteret vår första stationering. Visst var man nervös. På HQ kunde vi se en bepansrad GMC-jeep, körd av observatörer, full av träffar från en 12,7 mm kulspruta.

Vi skojade med varandra och utlovade placeringar till varandra i Bosnien, själv skulle man naturligtvis hamna längs den Adriatiska kusten. Resultatet blev att tre av oss hamnade i dåvarande B-H North (nuvarande nordöstra Bosnien), en i Dubrovnik och en i Sector South. Alla skulle så småningom få sin beskärda del av kriget.

Jag skulle alltså till B-H North och egentligen var det jag önskade. Jag var inte här för "sol och bad" utan för att göra en insats, främst av humanitär karaktär. Återigen, visst var man spänd men upplevde nu styrkan av att ha varit ute förut och så nyligen. Man blev tidigt betraktad som en "veteran" för det är bara nordiska länders deltagare, med några få nationers undantag, som ofta har flera FN-erfarenheter.

Första stationen

9/7 flög vi med FN-flyg Zagreb-Belgrad. När vi landade så kom verkan av omvärldens blockad mot Serbien som en chock. Flygplan från olika internationella flygbolag stod parkerade överallt -markbundna sedan månader p.g.a. bränslebrist. Flygplatsen i övrigt var tom förutom några serbiska poliser och tullare som med misstänksamma ögon betraktade oss, vi som var skyldiga till deras armod och galopperande inflation. Galopperande är fel, med orkans hastighet vore bättre. På morgonen kunde man växla 10 DM och få 50 miljoner dinarer, på kvällen 150 miljoner! En hamburgare kostade 6,7 miljoner och mot slutet av augusti var jag mångmiljardär.

Jag möttes av två UNMO:s, en brasilian och en jordanier. Vi hade c:a 15 mil körning till vårt första stopp där man skulle besluta vilket team vi skulle ingå i. Orten vi åkte till heter Banja Koviljacá och är belägen på serbisk sida av floden Drivna som gränsar till Bosnien och de bosnisk-serbiska delarna. Ett tips, undvik att ha en jordanier som chaufför, jag trodde min tid på jorden skulle vara över innan vi kom fram. Alla som har bott i ett arabland vet vad jag talar om.

Så småningom beslöts det att jag skulle vara kvar i Banja Koviljacá. Teamleadern hade nyss tagit över från en kanadensare och var en 24-årig pilot från Nya Zeeland (Brendan Oliwer-Kirby). Med all tydlighet kunde man konstatera att han behövde "professionell" hjälp. Teamet var inte stort, vi var 8 observatörer med två kvinnliga serbiska tolkar (Biljana och Jelena). Att de var kvinnliga var viktigt för att inte betraktas som spioner och hade de dessutom ett bra utseende underlättade det vid kontakterna med BSA (Bosnien Serb Army). Förutom de 8 observatörerna bemannade teamet en 4-mannagrupp i enklaven Srebrenica Jag utsågs av den norske SMO:n (Senior Military Observer) i B-H North till deputy teamleader. Det var delvis p.g.a. min tidigare FN-erfarenhet och han visste också att vår TL behövde hjälp. Han var mycket ambitiös och seriös i sitt arbete men kunde ej organisera teamets verksamhet p.g.a. bristande erfarenhet och i viss mån den mognad som krävs av en ledare, framförallt för en internationell grupp bestående av kaptener upp till överstelöjtnanter. Ofta kom jag att märka att man utsåg observatörer som hade engelska som modersmål till ledande befattningar. Det var inte alltid så lyckat eftersom ledaregenskaper inte hänger samman med språket.

Teamets huvuduppgift var att lotsa UNHCR:s hjälpkonvojer till Tuzla och Srebrenica. Dessa transporter utfördes av svenska, danska och ryska hjälparbetare. Dessutom skulle vi lotsa FN:s egna rotations-, resupply-konvojer. Det var fransmän till Sarajevo och kanadensare till Srebrenica. Förutom den humanitära insatsen var vi också FN:s ögon i Serbien och på bosnisk-serbisk sida. Det p.g.a. att vi var det enda teamet på serbisk sida, alla andra uppträdde på muslimskt territorium.

Min första uppgift blev dock att åka tillbaka till Belgrad och Panchevo. Där hade en svensk vaktplut från högkvarteretskompaniet i Zagreb sitt säte. Man vaktade där den viktiga Panchevo-basen som många hjälpsändningar utgick ifrån. Förut hade en fransk bataljon löst det men hade nu blivit ersatt av en svensk plut. Där märker man kvalitétsskillnader eller?

Vi fyllde våra drivmedelsdunkar där (vår enda hänvisning, i övrigt fick man lösa sin underhållstjänst själv). Som svensk lyckades jag nu fixa en bra underhållslinje med plutonchefen så att de även beställde hem PX-varor till oss. På vägen tillbaka medfördes hela sektorns traktamente för observatörerna. Tänk att obeväpnade köra 15 mil genom ett land där man kunde bli rånad för så små summor som 10 DM, där satt vi i en jeep med c:a 40.000 USD!

Kvällen den 12/7 lyckades jag utnyttja det lokala PTT (post, telefon, telegram) och efter många problem fick jag kontakt med Leena och kunde i stort förklara var jag fanns och vad jag skulle syssla med. Det kändes riktigt skönt och turligt nog så kunde jag ofta kommunicera ifrån Banja Koviljacá med hemmet. Det är oerhört viktigt för alla parter.

Första veckan ägnades åt att lära mig rutinerna och terrängkänedom. De lokala sederna lärde man sig fort, jag var inkvarterad i ett litet motell ovanför en bar. Kl. 06.30 började serberna sin dag med kaffe och en "slivo". Efterhand som dagen framskred inmundigades det mer "slivo". Alla våra möten med lokala chefer började med att kaffe och "slivo", eller att rakija, kom på bordet. Var det sedan någon form av fest, bröllop, begravning eller annat kom eldhandvapnen fram följt av "rakija-skjutning" i luften.

Min första riktiga kontakt med kriget kom den 21 juli då vi skulle eskortera en konvoj till Tuzla samtidigt som vi själva skulle stanna kvar där över natten på en "teamleader-konferens". Första arbetet var att ordna papper och tillstånd för konvojen att passera från Serbien till Bosnien och BSA-sidan. Det genomfördes regelmässigt på följande sätt: Först åkte vår patrull över floden Drivna till Zvornik och "The King of the Bridge", en BSA-kapten som privat var advokat vars namn var Maximilovitj. Efter tillstånd från honom (egentligen hans regering) åkte man tillbaka till andra sidan bron och hämtade konvojen, förde den till BSA:s uppställningsplats för kontroll. Tillsammans med konvojledaren och vår tolk genomförde nu BSA en kontroll att konvojen inte smugglade vapen, drivmedel eller annat till muslimerna. Efter klartecken kunde vi sedan eskortera konvojen till nästa checkpoint, c:a 3 mil in i landet, där ytterligare kontroll ibland genomfördes utav "The Prince"(serg. Pero). Nu var man en halvmil från konfrontationslinjen och där tog vi då kontakt med BSA för att säkerställa eld upphör när vi skulle passera frontlinjerna. Samtidigt ropade vi upp Tuzla-teamet på radio och de gjorde motsvarande med B-H Army samt beordrade marschfärdiga på den brittiska väpnade eskorten (ofta Warriors-APC). När allt detta var klart sattes skyddsvästar och hjälmar på, BSA-LO:n (liasion-officer) stuvades in i bilen och marschen mot fronten startades. På BSA-frontlinjen stannade man upp för att invänta briterne. Det skedde i en helt sönderskjuten by (Caparde) och vi blev ibland beskjutna utav muslimska prickskyttar, elden mest riktad mot vår serbiska LO. Turligt nog blev det aldrig någon "close-fire". När eskorten kom påbörjades korsandet av frontlinjerna, en c:a 2 km lång färd. Denna dag öppnade B-H Army eld med granatkastare mot de serbiska ställningarna. Det skulle visa sig hända ganska ofta. Syftet var att provocera serberna att öppna eld när konvojen var i riskzonen att bli träffad, -därmed kunde man sedan i världspressen återigen svartmåla serberna "Se, de beskjuter FN:s

hjälp-sändningar!" Nåväl, inget hände och vi kom fram till Tuzla. Det var min första gång som jag var där, för normalt följde vi inte med över. Det slog mig genast med vilken skillnad befolkningen levde, relativt välnärda men med stora flyktingproblem, många sönderskjutna hus, ett fåtal fungerande bilar, sporadiskt med el och rinnande vatten och ibland under beskjutning.

Vi genomförde vårt möte och under natten rapporterade teamet i Maoca att en bosnisk offensiv slogs tillbaka med arteld, c:a 10.000 granater avfyrades mellan 03.00-08.00. Återfärden blev odramatiskt även om det "pirrade" lite när vi återigen passerade frontlinjerna.

De flesta gånger skedde dessa "crossings" utan större problem. En gång var vi på väg med en tom UNHCR konvoj från Tuzla då vi blev stoppade av en upprörd "Prince". Han ville att vi skulle bekräfta att en serbisk by i närheten hade blivit beskjuten av artilleri. Då vi påtalade att vi måste se kratrar efter nedslagen då vi själva inte sett eller hört något, vägrade han tillstånd för oss att åka dit. Kontenta blev då att vi meddelade att vi inte kunde bekräfta detta (logiskt). Han och hans personal blev mer eller mindre galna och vägrade släppa fram oss. Vi blev faktiskt sittande där under vapenhot, jag, en portugis och tolk samt UNHRC personal. Stämningen var inte den bästa. Efter fyra timmars påtryckning skrev konvojchefen på och fick fortsätta, men inte vi. Skillnaden mellan militär fostran och civil! Vi hade naturligtvis kontaktat via radio Tuzlasektorn och efter nästan 10 timmar kom en serbisk brigadchef och även han försökte få oss att medge beskjutningen men vi höll stånd. Till slut insåg han att det var lönlöst och han hade nog fått uppgiften från högre instans att lösa detta. Det blev en klar försening innan vi fick något att äta men vi tyckte vi hade löst detta ganska bra. Relationen med "the Prince" blev dock inte bättre.

26/7 skulle jag ingå i teamet som var stationerade i Srebrenica. Man gjorde 2-3 veckor där innan man kom ut till "civilisationen" igen. Jag kom att åka dit i augusti igen som teamleader för tre andra observatörer och våra tolkar Hasan och Amir. Vår uppgift var att eskortera konvojer ifrån serbsidan till staden, genomföra operationella patruller längs hela frontlinjen runt enklaven, delta i möten med de lokala myndigheterna, samverka med FN:s civilpolis, den kanadensiska reducerade bataljonen, Internationella Röda Korset och Medicin Utan Gränser.

Här kan man prata om misär. Srebrenica var från början en liten stad med 5.000 invånare, nu bodde det 25.000 i denna sönderskjutna stad som var inklämd mellan bergen. I hela enklaven fanns c:a 40.000 människor, alla mer eller mindre beroende av hjälp-sändningarna som i regel kom två gånger i veckan. Man hade nyligen slutat med "air-drops", bl.a. eftersom vissa familjeklaner la beslag på det mesta och sedan sålde det på svarta marknaden. Här existerade knappt pengar som betalningsmedel utan cigaretter eller cigarettpapper var hårdvalutan. En flicka kunde köpas för två cigaretter som i sin tur kunde rendera i en limpä bröd. Det utnyttjade de ryska chaufförerna som komplement tills sin i övrigt usla lön. Vi lyckades tillsammans med CIVPOL få stopp på detta efter ett tag. Med danskar eller svenskar var det aldrig ett problem. Svenskarna hjälpte däremot mig att få in öl och lite annat gott, ex kronans ärtsoppa. Vi levde annars på de kanadensiska "C-rations" som var goda men det blev i längden lite enformigt. Magen blev dock inställd som ett urverk på den kosten.

Ett stort problem i enklaven var den lokala maffian som styrde och ställde. Hjälp-sändningarna skulle enligt mandaten levereras till de lokala myndigheterna som i sin tur skulle distribuera förnödenheterna. Det innebar att ibland kom bara c:a 60% ut, resten gick till egen vinning. Jag har aldrig mött så illojala människor som framförallt muslimska befattningshavare på olika nivåer. Man tycker ju att under dessa förhållanden skall man ställa upp som **en** man och hjälpa varandra, men inte i Bosnien -där skall man sko sig och säkerställa sig mer makt på andra stackars satars bekostnad.

Befolkningen var dock verkligen tacksamma över vår närvaro. Enklaven var relativt lugn och sporadisk skottlossning pågick nästan enbart längs konfrontationslinjen. Vissa incidenter kommer dock alltid att bestå i mitt minne.

Fallet med den treåriga flickan som var tvungen att bli opererad inom 24 timmar p.g.a. en magåkomma. Det kunde endast ske i Tuzla. Evakuering av civila var under IRC:s mandat men några resurser att förhandla med serber fanns ej. Så vårt team satt igång runt kl. 23.00 på kvällen och via olika länkar kunde vi få kontakt med observatörerna i bosnien-serbernas huvudstad Pale samt en patrull **beordrade** den lokala serbiska brigadchefen, överste Vukovic, att infinna sig vid den serbiska checkpointen in till Srebrenica. Tack vare det stora nätverk som UNMO-organisationen utgör, kunde på morgonen en kanadensisk APC föra ut barnet och hennes mor till Tuzla. Sådant känns bra!

Vi ordnade också så att en serb som bodde i enklaven kunde träffa sina anhöriga och övertyga dem om att han ville stanna kvar och att han ej var utsatt för någon fara. Det var många glädjetårar i ingenmansland.

En annan minnesvärd situation var när en muslimsk man (flykting) förtvivlad kom till vårt HQ och berättade under tårar, att han, hans fru och hennes mor hade gått ut i skogen för att plocka ved. Eftersom de var flyktingar visste de inte var konfrontationslinjen gick och hade plötsligt kommit under serbisk tung kulsprute-eld. Han visste inte om det fortfarande levde men bad oss hjälpa honom. Vi drog iväg i ilfart till en plats där vi kunde parkera bilen för att sedan fortsätta till fots för att söka av området. Det var för oss helt okänd terräng, med FN-flaggan högt buren och uppsikt över eventuella minor började vi söka och ropa. Efter ett tag trampade vi nästan på två hysteriska kvinnor. De hade inte vågat ge sig till känna efter att i nästan tre timmar ha varit utsatt för ksp-eld. Glädjen var förstås stor men vi fick skyndsamt iväg dem från området. Man börjar fundera på hur människan är funtad som kan skjuta på två obeväpnade kvinnor!

Apropå minor. Vi satt en dag vid den serbiska checkpointen (Yellow Bridge) med den obligatoriska rakijan och väntade på en konvoj när plötsligt en enorm explosion hörs. Alla kastar sig i skydd, såväl observatörer som serber. Tystnaden lägger sig över området när det plötsligt blir aktivitet från skogen. Fram rusar en serbisk patrull, ringer från den telefon som finns vid checkpointen och i övrigt har en mycket hög konversation sins emellan. Vi förstår ingenting, för vår tolk ska komma med patrullen som lotsar konvojen. Ingen konvoj kommer men däremot en traktor med kärra som brakar förbi oss och in i skogen. Strax därefter kommer den tillbaka lastad med två serber. Den ena består mest av skinn och ben -helt urblåst och den andra är utan ben. Vad hade hänt? "Srebska mina" förstår vi, alltså de hade gått in i ett **eget** minfält!

En som lyckades passera minfälten var den 65-åriga serb som skulle full och galen göra upp med muslimerna på egen hand. Någon lyckad operation blev det ej. Han blev snart tillfångatagen och misshandlad så illa att han fick föras till MSF-sjukhuset. Tre på natten knackade det på dörren och när läkaren öppnade dörren fick han under pistolhot visa var patienten låg. Med tre pistolskott gjordes processen kort -bosnisk rättvisa? Till saken hör att den mördade var far till den serbiska polischefen i Bratunac. Det dröjde inte länge innan serberna fick reda på detta och situationen blev väldigt spänd. Den lokala polischefen i Srebrenica (läs maffian) visste vem som hade begått mordet men vågade ej ingripa. Efter många förhandlingar tillsammans med CIVPOL och kanadensarna lyckades vi få mördaren arresterad och satt under kanadensisk bevakning i avvaktan på beslut. Det dröjde i flera veckor, men till slut skulle han dömas av en bosnisk domstol i Tuzla. Han flögs ut med helikopter, "rymde" samma dag från det bosniska fängelset och blev sedemera igenkänd som den man som två veckor senare kastade en handgranat mot en FN-konvoj. Bosnisk rättvisa!

En annan minnesvärd händelse var när vi skulle eskortera en kanadensisk rotationskonvoj till Srebrenica. Konvojen blev hela tiden fördröjd av serberna och när vi kom fram till sista checkpointen på kvällen började det smälla längs frontlinjen. Orsaken till varför det började vet ingen, men två kanadensiska soldater blev sårade och skulle avtransporteras. Ingen kanadensisk chef kunde man finna varvid Micha Kantaria (en rysk spetsnas-officer med erfarenheter från Afganistan) sliter åt sig en M-16, tar befälet över en kanadensisk APC och far iväg. Han lyckades få ut soldaterna och vad jag fick höra senare var det inte enda gången som han hade beväpnat sig. En gång tidigare i Sarajevo lär han ha tagit en stupad bosnisk soldats Kalashnikov och skjutit sig ur en mycket farlig situation. Dessa ryssar!(Han har lovat besöka mig som turist, inte som han hade planerat -med stidsvagn!.)

Många är minnena från Srebrenica. Jag upplevde mycket elände men också många ljusa stunder där. Alla kommer jag ej att omnämna, de finns i min almanacka. Många gånger får FN kritik för sina insatser och i det stora sammanhanget kan det nog stämma, men insatserna på fältet har räddat många liv och minskat befolkningens lidande. Det kan ingen ta ifrån oss som har varit med.

10 aug. fick jag "komma ut" från Srebrenica. Samma dag får vi information om att muslimerna har anfallit en serbisk by, bränt ner den (tillsammans med alla grisar!) och dödat 14 personer, 7 av dem med halsarna avskurna. Detta illdåd tog tre timmar att genomföra, sedan drog man sig tillbaka. För första gången begär brigadchefen i Zvornik assistans från vårt team (jag hade tidigare brevlades erbjudit general Mladic´ våra "tjänster").

Till saken hör att man hävdar att B-H Army, 2. kåren, har utnyttjat gasgranater. Vi kunde aldrig bekräfta det den **här** gången, eftersom man ej tillät oss att besöka platsen. Däremot bekräftade teamet "massakern" och rapporterade det till vårt HQ i Zagreb. Några månader senare blev det en enorm uppståndelse med händelserna i Stupni Do, med all rätt, för där begicks det ena illdådet efter det andra. Det är tyvärr så att det är endast en sida som kan utnyttja världspressen, och det är muslimerna, men världen borde få veta att **alla** sidor gör helt vansinniga saker. Ingen förutom vi som var där känner till tragedin i den serbiska byn, såg begravingen som skedde i Zvornik och det hat, som ytterligare förstärkte tidigare känslor mot sina förre detta grannar.

15 augusti fick jag förmånen att köra bil från Banja Koviljacá till Zagreb. Det gav en god inblick hur striderna hade börjat i f.d. Jugoslavien och med vilken förödande kraft man hade gått fram -allt i stridszonen är pulvriserat! Jag åkte på den av EU sponsrade motorvägen, endast då öppen för FN. Det är en sträcka på c:a 30 mil och med slutmålet Zagreb hägrade också min första leave och resa hem.

17/8 reste jag hem. Så småningom kom man att lära sig nyttan av att åka i uniform. Som observatör flyger man hem på egen bekostnad med reguljärflyg. I uniform får man en enastående service utav flygvärdinnorna, *det är ju så synd* om FN-soldaten -"skall det vara en konjak till?" Även tullare har en benägenhet att vara artiga och mest fråga hur det är därnere, inte om man har för mycket brännvin med sig, nejdå!

21.55 landade planet i Karlstad, vilken känsla det var att få återse familj med hund, som redan nu började inta ofantliga former, men framförallt Leena. Det blev en underbar återförening och man njöt av svenskheten, den civiliserade värld vi har förmånen att leva i och som på toppen av allting, de förbeställda färska räkorna!

En leave är kort och blir därmed ganska hektisk, även om jag hade sagt att vi gör inget speciellt, ingen släkt o.s.v. Men förväntningarna kan vara så högt ställda från alla parter och det kan vara en fara, man har längtat så länge och föreställt sig så mycket och sedan blir det inte så man hade tänkt sig. Lyckligtvis hade vi i våra planer en låg profil alla gånger jag kom hem, så vi hann ta hand om varandra och jag hann "ladda batterierna" igen. Det kräver en förstående familj, vilket jag lyckligtvis har. De är valda med omsorg!

Jag kommer såväl ihåg en situation från min första leave. Vi var ute och gick med min hustrus kalv till hund i anslutning till I2:s övningsfält när plötsligt det började smälla från en militärovnings. Min första reaktion var att ta skydd, tursamt nog blev det bara en hukning, men reaktionen fanns där. Det gjorde nog att Leena tog sig en funderare på vad jag egentligen sysslade med därnere i Bosnien. Men hon kunde se att jag i övrigt fungerade väl, snarkade som vanligt och hade samma lagom ojämma humör. Så att när det var dags att ta farväl igen den 24 augusti så var hon återigen den beslutsamma kvinnan hon har blivit härdad att bli. Nu fick hon igen ta hand om hus, familj och hund på sina egna villkor, ingen karl som kommer med synpunkter på ditten och datten!

28 augusti satt jag igen i Srebrenica, nu som teamleader och där var jag kvar fram till 12 september. Då blev jag kallad till teamleader-konferens och SMO-meeting för UNMO's i B-H. Mötet skulle ske hos sektorchefen i Kiseljak.

Färden dit gick via Tuzla och genom centrala Bosnien. Vägarna är bitvis knappt farbara men landskapet med sina skogar och berg är helt fantastiskt. Man får också en viss inblick i den röra som råder i detta krig, ena stunden är man på muslimsk sida, nästa stund så är man på bosnisk-kroatisk sida för att åter hamna på muslimsk, helt plötsligt är man också en stund på serbisk sida. Snacka om soppa! Vi var fyra i bilen och var väl inte så observanta för vägen skulle vara "säker" (=ingen skyddsväst eller hjälm påtagen). När vi har passerat Visoko händer det, vi hamnar under direktriktad eld från automatvapen. Kjell som körde reagerar som en typisk överstelöjtnant från Sverige, börjar sakta in i syfte att undersöka vad som händer. Jag, och Pelle med fräscha erfarenheter från Libanon, vrålar från baksätet samtidigt som vi kastar upp skyddsvästarna som skydd, "-Stå på allt vad du kan, öka för helvete!" Kjell får fart på bilen och kulorna slår ned runt omkring oss. Konstigt nog träffades ej bilen och i ärlighetens namn upplevde jag många gånger senare (med få undantag); man ville inte träffa bilen, man ville bara markera sin syn eller se hur fort någon kunde ta skydd eller köra iväg. Två dagar senare passerade jag och Pelle platsen igen (återigen utan skydd på oss) varvid samma sak hände igen (sedan bar vi alltid skydd längs den vägen).

Vi genomförde vårt möte och i Kiseljak träffade jag den finske SMO:n för Sarajevo. Avståndet mellan Sarajevo och Kiseljak är ca 30 min körning. Både Pelle och jag ville se Sarajevo. Vi organiserade via SMO:n en "guidad" tur genom Sarajevo och besökte en del av de OP:n som observatörerna bemannade. Efter denna dag insåg jag att här var händelsernas centrum, här var man en del av historien och jag bestämde mig för att försöka bli placerad i Sarajevo.

Innan vi åkte tillbaka mötte vi rekstyrkan från den första NORDBAT 2. Gemensamma planer gjordes upp om hur UNMO-organisationen kunde hjälpa till att få NORDBAT 2 på plats. Jag framförde till överste U. Henriksson att man borde ta in bataljonen en annan väg än via Serbien och bosnisk-serbiskt territorium, när jag fick reda på vilka vapen och kommunikationssystem bataljonen förfogade över. Vi hade redan börjat få problem med att få igenom de franska och kanadensiska konvojerna. Det var dock ett svenskt politiskt beslut som bataljonen inte kunde påverka. Det visade sig senare att jag hade rätt, det tog nästan 6 månader att få in bataljonen och stridsvagnskomp. fick åka runt hela Bosnien och komma in "bakvägen" till slut.

22 september var jag och en kanadensisk UNMO (Bosnien-Bob) kallad till Kiseljak igen. Strävan var nu att man skulle försöka få in observatörer till Maglaj. Kanadensaren skulle bli TL i Maglaj och jag skulle bli TL i Doboj, som skulle etableras först om serberna gav tillstånd till detta (de kom aldrig att göra detta under min tid). Vi skulle nu stå "stand by" i Tuzla och teamet i Banja Koviljacá skulle tillföras fler observatörer och fordon m.m. i syfte att snabbt kunna framrycka mot Doboj/Maglaj när förhandlingarna var klara.

På kvällen när vi åkte hem höll de kanadensiska ingenjörssoldaterna på att bygga en ny bro och vi skulle bli sittande där i skogen fram till morgonen. På andra sidan fanns den bosniska brigadchefen för Olovo-brigaden och han var i samma situation, fast i motsatt riktning. Vi erbjöd honom lift till Olovo (kanske inte helt i FN:s anda men goda relationer är värda mycket). Sagt och gjort, vi åkte till Olovo där vi erbjöds kost (soldatsoppa med bröd) och logi, klockan var redan över 22.00. Vi hade också handlat en del "godsaker" till teamet i Tuzla när vi var hos danskarna i Kiseljak. Så vi förstärkte kosten med några Carlsberg och hade det ganska trevligt när det exakt 23.00 brakade loss. Serberna öppnade eld med 15,5 cm artilleri, stridsvagnar och luftvärn (lv är mycket effektivt mot markmål). Under beskjutningen som pågick under en timme pekades de olika serbiska ställningarna ut på vår karta, de var mycket välkända för bosnierna och detta var rutin för dem. Det enda problem vi fick var att ölen tog slut och i en eldpaus fick jag rusa ut till bilen för att hämta ytterligare ett 6-pack.

Veckan därpå arbetade jag med teamet i Tuzla och fick då se mer av "den andra sidan". Om vi bitvis hade stora problem med serberna kunde man förstå. Ärligt talat var jag förvånad att man tillät att så mycket hjälp kom fram som ändå bosnierna fick, de var ju trots allt fiender och en mycket försvinnande del gick till de tusentals bosnien-serber som var i exakt samma förtvivlade situation. (Jag gör ingen värdering till vem som bär skuld till det hela, utan ser bara till befolkningen). Därför blev man så förvånad och rent av förbannad när både civila och militära Bosnienmyndigheter motarbetade både FN och övriga hjälporganisationer. De som alltid kom i kläm var befolkningen.

28 september fick jag åka tillbaka till mina kamrater i Banja Koviljacá för att ta över som teamleader. Nu var teamet stort, 28 observatörer och 6 bilar. Jag anställde en tolk till (Svetlana) för arbetsbelastningen var hög, många konvojer skulle varje dag passera "The King of the Bridge" (vi klarade dock en del tolkproblem ganska bra med ryska, polska eller tjeckiska observatörer). Vårt lilla hotellrum kunde ej längre fungera som HQ så vi började se efter ett nytt ställe (trots protester från det statliga Podrinje hotellet -de hade ockrat oss länge). Vi fann en nedlagd restaurang som blev organiserad som HQ, restaurang (endast för oss), fem sovrum på övervåningen, två tennisbanor, fotbollsplan och också tomtgräns till gränsfloden. Detta ställe blev känt som **det bästa** HQ i hela f.d. Jugoslavien och till en billigare kostnad än det statliga hotellet! Jag fick också organisera en liten stab som kunde avlasta mig, stf (norsk, Frode Berntsen), MAO (admin. spanjor, Enrique Rodrigues), OPSO (operation. holländare, Cornelius Schelleken) LOGO (logistik. portugis, Joachim Santana).

30/9 passerade den första nordiska konvojen, man var lite extra stolt då. Trots att de var nya i området blev både mina observatörskollegier och **serberna** imponerade av den disciplin och professionella utstrålning soldaterna hade. Vi hade mycket arbete med NORDBAT:s konvojer. Klart är att inom den högsta ledningen på serbisk och bosnienserbisk sida gjorde man **allt** för att djävlas med NORDBAT:s konvojer, alltid var det något papper som inte stämde med resultat att konvojen fick vänta ett par dagar, tills man kunde göra ett nytt försök igen. Nog om detta.

14 oktober fick vi rapport från BSA att B-H Army hade använt gasgranater. Vi åkte till brigadchefen för Zvornik, fick en LO och begav oss iväg. Samtidigt hade vi begärt expertis från Kiseljak och de slog följe med oss. Vi kom fram till byn där granaterna hade slagit ner (dagen före) och kunde konstatera sex nedslag med mycket stark ammoniakdoft och på en radie av c:a 5m runt krevadgroparna hade växtligheten dött. Delar av en granat omhändertogs för analys. (Bosnierna hade tidigare hotat med gas och i Tuzlaområdet tillverkar man just ammoniak). Min och övrigas uppfattning var att det var "hemmagjorda" gasgranater avskjutna från bosnisk sida. Serberna hade inget att vinna på att själva "plantera" ut dessa, det var inte deras stil. Däremot skulle jag ha varit mycket tveksam om det hade varit på bosnisk sida, de

var inte ens främmande att beskjuta sin egen befolkning för att i massmedia basunera ut serbernas grymheter.

I mitten av oktober skördar man plommon=slivovic tillverkas. FN var inte vanligt förekommande på bosniskserbisk sida så nära frontlinjen och nu skulle man visa sin gästfrihet. Vid varje gård med självaktning kokades det och vi, de märkliga männen från en annan värld, måste ju prova och värdera kvalitén. Det blev en riktig "rakija-patrull" innan vi kom hem på kvällen!

Jag var nu trött på alla "crossings" och hade begärt att när min rotation skulle ske 1/11 ville jag bli placerad i Sarajevo. Det var för högkvarteret ganska ovanligt att någon begärde detta. Policyn var att efter 4 månader i Bosnien (som var en hot-spot) skulle man komma till en lugnare sektor i minst tre månader. Å andra sidan hade man inte så många frivilliga till Sarajevo, varför inte låta den där galna svensken då få åka. Det innebar att jag visste var jag skulle vara 1/11.

Efter en brakfest med teamet (där jag bl.a. blev hedersmedlem i en nigerisk stam genom TJ, Tijanos försorg) lämnade jag den 20 oktober Banja Koviljacá utan någon större saknad, trots många goda vänner, även bland serberna.

Kvällen den 21 oktober var jag hemma i Karlstad, 23 var höstmiddagen på I2 och den 24 (FN-dagen) hedrades med en extra lång sovmorgon med min fru! Resten av min leave skall ej offentliggöras.

SARAJEVO

Anlände tillbaka till Zagreb den 1/11, dock försent för att ta eftermiddagsplanet till Sarajevo. Den 2/11 ställdes alla flyg till Sarajevo in p.g.a. den vanligaste orsaken, beskjutning av flygplatsen. 3/11 kom vi dock iväg med den ryska IL 76:an. Flertalet med mig ganska så nervösa, dels flyga med rysk besättning (säkert bakfulla), dels vad väntar oss vid framkomsten? (I ärlighetens namn skall sägas att piloterna var mycket skickliga.)

När planet går ned för landning gör man det så brant som möjligt för att exponera sig så kort tid som möjligt för serberna. Det kändes som att åka berg- och dalbana och man tog ett extra tag i hjälmen. Allt gick dock bra och vi lämnade den utsatta plattan så fort som möjligt för att transporteras till UNMO HQ i PTT-byggnaden. P.g.a. bristen på vatten så stinker hela anläggningen av urin och här arbetar massor av organisationer så det produceras en hel del. Vi blev "briefade" av staben och fick träffa vår SMO, Roy Thomas, pansarmajor från Kanada. Sedermera kom jag att uppskatta honom mycket, alltid på fältet, mån om sina underlydande,

utnyttjande uppdragstaktik. Det som inte var klart var vår placering i team, Lima på serbsidan eller Papa på bosnisk sida. Jag gjorde allt för att komma till Papa men blev placerad på Lima-sidan. Natten tillbringades på UNMO-palace, ett övernattningsrum, där vi bodde 20 st. Jag träffade en dansk som skulle till Papa men ville till Lima, snabbt redde jag upp den situationen och var därmed placerad i Papa-teamet. Vi vaggades till sömns av artillerield och Gammeldansk.

Sniper Alley

Inledningsvis placerades jag på P1, teamets HQ. Jag delade dubbelsäng med en förskrämd, liten spansk överstelöjtnant och skötte min helkroppstvätt i ett handfat. El fick vi från egen generator men vatten fick hämtas i dunk från PTT. Dagarna ägnades till miljöträning och sedan blev jag snabbt i två dygn duty officer i UNMO HQ. Där fick man en bild av sektorns totala uppgift, Sarajevo, Gorazde och Zepa. Därefter bestämdes att jag skulle placeras på P4, Hrasnica (en förstad till Sarajevo nedanför Igman-berget, helt isolerat p.g.a. serberna, frånsatt den tunnel man hade byggt under startbanan på flygplatsen). OP:ns chef var en sprättig brittisk kapten (i verkligheten löjtnant hemma) som bara pratade om allt han hade gjort, men i realiteten fick ingenting gjort. Tyvärr hade han duperat våra chefer med sin svada. Strax innan jag anlände till huset som var vår OP, besköts de av fyra granatkastargranater och finkalibrig eld, också ett mottagande! Dagen efter blev Hrasnica också beskjutet av 12 cm granatkastare, resultatet 2 döda och 12 sårade. Vi bekräftade detta i den källarlokal i ett vanligt hyreshus som man använde som sjukhus. Jag insåg då att här fanns mycket humanitärt arbete att utföra. Ingen hade knappt besökt dem tidigare från alla de övriga internationella hjälporganisationerna som fanns i Sarajevo. Jag upplevde en benamputation utan bedövningsmedel. De skriken satt kvar länge i mina öron. Det blev nu min prioritering under den tid jag var kvar på P4, sedermera också som chef där, att ruska om hjälporganisationerna och organisera fram hjälpen till Hrasnica. Vi kom senare att bli mycket uppskattade "gäster" när vi besökte det lokala Röda Korset, Childrens Embassy och sjukhuset. Deras tack till oss gjorde att det kändes att vi hade åstadkommit något rejält.

På Igman

13 november skulle jag och en kenyan avlösa de två observatörerna som ingick i vårt OP-team, men arbetade på Igman. En vecka var tjänstgöringen där. Förr bodde man i tält men nu hade den bosniska armén byggt en koja åt oss i anslutning till deras brigadhögkvarter. Från Igman har man en fantastisk vy över Sarajevo, därför dess taktiska betydelse. Bosnierna behärskar bara två höjder runt Sarajevo, Igman och Zuc. Tyvärr har serberna sprängt hela OS-anläggningen i bitar när man drog sig tillbaka, ett fullständigt obefogat vansinnesverk.

Första snön kom också nu, c:a 40 cm på natten. Det första jag fick göra var att lära kenyanen vintertjänst, tidningspapper som sulor (visste ej vad sulor var innan), isolera kojans, (hindrade dock ej mössen som värmdes sig i våra sovsäckar) m.m. Köra bil fick han ej annat än på plan mark, men han lärde sig att lägga på kedjor m.m. som krävs för att ha en fungerande bil vintertid (tur att man fick goda kunskaper inom Trängtrupperna). Mest imponerad var jag dock av vår kvinnliga tolk Sabina. En kvinna som tidigare levde ett civiliserat liv med sin man och sitt barn och nu levde så primitivt som vi gjorde, i en koja utan el och vatten, delade "skitgrop" med soldaterna (dock med väggar), lagade mat på ett spritkök och samtidigt hade oron för sitt barn.

Jag var kvar på P4 som chef till 26/11 då jag fick transport till P2, den då viktigaste OP:n i Sarajevo. Jag skulle ta över efter en holländare som skulle åka hem. P2 är beläget på en höjd i utkanten av Sarajevo, nedanför TV-tornet som ofta blev beskjutet och därmed en risk för OP:n också. Vyn över Sarajevo gör det lätt att observera nedslag m.m. Bemanningen bestod av sex UNMO:s och en tolk (Small Samir). OP:n skall alltid vara bemannad och en bilpatrull vara rörlig i vårt ansvarsområde. Tre brigader hade vi att samverka med, tre lokala polisstationer, två lokala hjälpporganisationer- framförallt för matdistribution och det stora Kosevosjukhuset. Min "sängkamrat" för lång tid framåt kom att bli en kenyansk helikopterpilot, David MBithi. Som tur var snarkade han inte men jag var lika förskräckt varje morgon när man på huvudkudden bredvid sig såg ett **kolsvart** huvud!

Vid några få tillfällen kunde kvinnor och barn evakueras

Vår uppgift var främst att observera och rapportera händelser i Sarajevo. Vi besökte frontlinjer och kröp i skyttevärnen (ibland inte mer än 15 m mellan de stridande parterna), räknade inkommande och ibland också några utgående granater, bekräftade civila förluster (skadade/döda), försökte göra krateranalyser för att fastställa varifrån man hade skjutit. All denna information användes sedan vid förhandlingsbordet. Naturligtvis ägnade vi en stor del till att också försöka underlätta för befolkningen rent humanitärt.

Olympiastadion

4/12 var en speciell dag. På e.m. skakades Sarajevo och ett enormt muller som rullade genom dalgången. Vi trodde att det var den serbiska krigsförbrytaren Vlasko (han hade bl.a en svartmålad stulen FN-jeep med ett riktigt kranium som kylarprydnad) som var igång igen. Hans gäng fyllde bensinfat med sprängmedel och rullade sedan ner dem för branterna så att de hamnade i utkanterna av bebyggelsen. Denna gång var det inte det, det var en jordbävning!

Från den 13 december och ett par veckor framåt hade vi svårt att få in mat till oss själva. Jag har aldrig ätit tonfisk på så många sätt och vi skojade om att även vi skulle ställa oss i UNHCR:s matkö. Det gick så långt att vår värdfamilj faktiskt gav oss kött, frun var ju den som lagade vår mat och hon kunde inte acceptera att vi livnärde oss på tonfisk och ris enbart.

Sådana är dom! För att inte tala om avsaknaden av öl i mer än 4 veckor. Jag lyckades få in en platta strax före jul, den delade David och jag på, efter 2,5 timme var den slut!

14/12 hade jag också en olustig upplevelse (de blev rätt många men inte lika "osmaklig"). Jag stod i bårhuset tillsammans med min tolk (Majo) och samtalade med bårhuspersonalen. Vi hade precis bekräftat sex döda och visste att fler var på väg in från akutintaget, så vi dröjde oss kvar. Plötsligt slår en granatkastargranat ner på taket till bårhuset, troligtvis en 82 mm för taket håller. Jag har vi det här laget blivit ganska härdad av beskjutning av olika vapensystem men att bli det i ett bårhus, det är i morbidaste laget! Ganska snart får jag anrop på min handset från Ali på P2 som har sett det hela i kikaren och de undrar hur vi mår. "Döbra", tänkte jag på svenska. Det inte enbart för att terrorisera som serberna beskjuter sjukhus och skolor. Ibland grupperade bosnierna sina grkpjäser i anslutning till sådana byggnader (eller vår P5) för att därmed återigen vända det hela till serbernas nackdel. Sköt bosnierna en granat fick man 10 gånger så mycket tillbaka. Denna gång var det inte så!

I övrigt blev man verkligen imponerad av personalen på Sarajevo's tre sjukhus. Trots knappa resurser och överarbetad personal var man oerhört effektiv när massskadesituationer uppstod. Det tog aldrig lång tid att prioritera och sortera de skadade fastän man som lekman upplevde det hela som ett enda stort kaos. Tyvärr var effektiviteten byggd på år av erfarenhet av granatbeskjutning.

Den "icke existerande" tunneln under flygplatsens start och landningsbana

Tack vare våra muslimska observatörer inte tog ut någon leave under jul/nyår (vi gjorde likadant under ramadan) kunde de flesta "kristna" observatörerna åka hem under julhelgen. Den 21/12 på kvällen kom jag till Stockholm, tyvärr försenad så jag hann knappt med tåget

23.06 till Karlstad. Det var enda gången som jag möttes av oförstånd, av SJ-personalen vid biljettbeställningen. Enligt honom var tåget fullsatt men jag frågade om det gick ett tåg, "-Ja", blev svaret och därmed gjorde jag klart att för honom att jag avser att medfölja, rusar sedan till perrongen och löser en biljett på tåget av mycket trevlig konduktör, som även erbjuder mig att ringa från tåget till Leena och meddela att jag är på väg. Denna känsla att sitta på tåget, på väg hem, mot rena lakan, dusch, mat, inga granater, inga förluster m.m. samt **familjen** gör att en lyckokänsla sprider sig i kroppen. Återhämtningen har börjat som är så nödvändig för att man skall fortsätta att fungera. Jag korkar helt enkelt upp den medhavda Whiskyn och avnjuter den destillerade drycken stillsamt för mig själv. När jag kommer fram runt 03.30 tycker Leena att det var lite väl mycket. Jag däremot anser ju inte det, det var ju bara lite. Nu var man hemma igen!

Fransk patrull

Under denna leave var jag mer social och träffade även släkt och försöker vara så normal som möjligt, men helt går det inte att koppla bort dem som är kvar därnere. Man står varandra enormt nära när man arbetar under sådana extrema förhållanden. Jag hade också lovat många personer att kontakta deras anhöriga som uppehåller sig i Sverige samt posta deras brev som jag hade med. Det spred säkert lite extra julglädje för många.

4 januari är jag tillbaka i Sarajevo och under dygnet faller c:a 1.300 granater ner i staden. Den närmaste veckan blir hektisk, beskjutningen ökar och därmed förlusterna. SMO:n vill att jag skall avlösa den avgående TL, John McEvoy från England (att bli P9, chef för observatörerna i Sarajevo, är en stor ära som jag ej kunde tacka nej till). Tre gånger den veckan var vi också riktigt nära, enbart slumpen och den speciella UNMO-guden räddade oss.

Den serbiska nyårsnatten den 14/1 var också speciell, ett riktigt fyrverkeri som först sköts upp i luften (mest lvsparljusgranater) men elden sänktes sedan ned mot staden -och även mot vår OP, så det blev till att söka skydd.

18/1 började förhandlingarna i Genevè, därför den intensiva beskjutningen innan -för att mjuka upp motparten. Den dagen var lugn. 19/1, på Malins födelsedag, bröt förhandlingarna samman och beskjutningen började igen. Jag lyckades dock ringa hem.

Sniperrädsla

20/1 flyttar jag över till P1 igen för övertagande av teamet. Nu blev mitt kontaktnät på högsta nivån i Sarajevo, 1.kåren direkt och polischefen för hela Sarajevo, Alija. Arbetet blir mer intressant men jag försöker också besöka de olika brigadcheferna i Sarajevo. Jag samverkar också mycket med L9 och hans serbiska LO:n.

22/1 blir en mörk dag trots att det annars var en lugn dag. Två 82 mm granater slår ner i Dobrinja där barnen leker med sina källkar. Sex barn dör och 13 personer, mest barn, skadas. Den kvällen genomförde jag en mycket tung debrief med alla deltagande, tyvärr var det min norska vän, Frode, från Banja Koviljacá första upplevelse av det totala vansinnet i Sarajevo. Att han liksom vi har blivit beskjutet tidigare och eftersom han tillhörde P5 var han också van att söka skydd. Det har ingen betydelse i detta sammanhang, man blir i viss mån "chockad" när man utsätts för liknande, just barn.

Sarajevoros, nedslag från en granat

I slutet av januari blev general Rose chef för FN-styrkorna i Bosnien. Det blev en uppryckning och framförallt sattes fransmännen på plats. Jag träffade honom inte så många gånger men jag förstod att han inte var imponerad av värnpliktiga stridskrafter. Det kom han senare att ändra uppfattning om. Första och enda gången vi var "på fältet" tillsammans var 4 februari. Fyra 12 cm granater slog ned i en matkö, 10 dog och 18 skadades. När vår rapport hade nått HQ skulle gen. Rose personligen inspektera platsen tillsammans med oss och han ville träffa den lokala brigadchefen. När allt var förberett visade sig att det blev ett enormt

följe som nästan hade ett löjes skimmer över sig. Först åkte vi (två observatörer), sedan Rose med sin eskort/livvakt. Dessutom kände den då högste franske chefen sig manad att visa sitt intresse och de hade alltid minst en pluton som säkerhetsstyrka med sig. Inte nog med det, vår egen SMO och stf. sektorchef, övlt Paul Southwell från Nya Zeeland med krateranalyseexpert deltog också i karavanen. Att se denna kohort kryssa mellan bostadshusen i Dobrinja kändes lite malplacerat och egentligen var det tyvärr inget ovanligt det som hade hänt, det hade hänt förr under min tid i Sarajevo i nästan liknande omfattning. När vi var klara fick vi rapport från den lokala polisen att en 40 mm lvgranat hade slagit in i en lägenhet och dödat en person. Vi åkte dit och även vår SMO och stf. Sektorchef följde med. Jag gick upp med vår tolk (Big Samir). Det var på femte våningen, polisen var där men också alla släktingar som redan hade påbörjat sitt sorgearbete. Upp kommer också mina chefer och då tände jag till för första gången mot chefer. Jag klarade ut för dem att detta var mitt jobb, det var olämpligt med hänsyn till familjen att ha så många observatörer i deras lägenhet och att de ska packa sig ner till bilen igen. Jag tror att de ganska snabbt insåg hur rätt jag hade, för efteråt fick vi mycket uppskattning och sympatier för det svåra jobb vi hade i Papa-teamet. Nåväl, i lägenheten låg en 24-årig kvinna död. Hon hade legat på magen i sitt rum och talat i telefon när granaten slog in i väggen, sedan fortsatt och slitit av handen som hon hade hållt telefonen med och därefter halva huvudet. Granaten hade inte exploderat, då skulle nog fler ha strukit med. Jag visste att den bosniska armén var duktig på att desarmera ej exploderade granater och ropade upp mitt team-HQ så de kunde informera 1. kåren. De svåraste med hela incidenten var, vad säger man till de anhöriga som mer eller mindre skriker ut sin sorg. För mig var det endast "ett nytt fall" i statistiken men för dem, ond bråd död som hade drabbat dem. Det är svårt att finna de rätta orden, som har rätt tyngd, den respekt och vördnad man har för deras sorg.

Dobrinja, f.d. Olympiabyn

Eländet tog inte slut med detta. Lördagen den 5 februari satt jag i vår OP och skötte pappersarbete tillsammans med min MAO, David från Ghana. Kl. 12.31 vibrerar de rutor som fortfarande är hela av en explosion. Jag hörde direkt att det var en 12 cm granat, mycket nära. Jag har tidigare påtalat för polischefen att jag tyckte det var olämpligt att tillåta handel på det lilla torg som fanns c:a 150 m från vår OP. Det samlades så mycket folk och det borde finnas någon lämplig täckt byggnad istället. Jag tog radion och rapporterade direkt till SX, vårt UNMO HQ om en "mortar impact-close to OP" troligtvis med förluster -mer följer senare. Jag

var alltså den som offentliggjorde denna katastrof som fick sådan uppmärksamhet i världspressen. Därefter beordrade jag P2 Mobile att undersöka det inträffade eftersom det var inom deras ansvarsområde och också den närmaste patrull jag hade. Själv gick jag in till vår granne, Fahro Sofić, en guldsmed som hade bott i Sverige i åtta år och kunde svenska. Från hans balkong såg jag det kaos som rådde, framförallt att organisera avtransport av alla skadade och döda. P2 Mobil var snart på plats och från dem kom rapport om ett 30-tal döda och många skadade, samt att stämningen var mycket hotfull mot dem. UNPROFOR fick skulden, bl.a körde man upp ett avslit ben i ansiktet på den pakistanska patrulledaren Afzaal och skrek att det var hans fel. Jag beordrade upp dem till P1 för att under rådande omständigheter kunde de ändå inte göra något.

Väl uppe påbörjade jag en debrief. Jag visste att Afzaal var stark och en klok man, men hans andre man, Simon (britt) var ung och ny som UNMO. Även deras kvinnliga tolk Yasmina var ny. Efter samtal kom vi överens om att de skulle vara huvudansvariga för uppföljningen av det hela. De fick också med sig min unga men mycket erfarna tolk (Majo, som jag fortfarande brevväxlar med). Totalt bekräftade teamet 58 döda och 142 sårade, siffrorna växte sedan till 66/190. Det renderade till en mängd arbete och möten som så småningom utmynnade i vapenstilleståndet. Diskussion fördes länge om vem som hade avfyrat granaten, inget gick till slut att bevisa men jag har min uppfattning ganska klar för mig. En glädje var dock på det sätt NORDBAT 2 evakuerade de skadade. De blev allmänt erkända för sin skicklighet. Jag var på bårhuset på State Hospital strax efter NORDBAT hade evakuerat skadade, för att bekräfta ett sniperoffer. När vaktmästaren såg min nationalitet berättade han nästan lyriskt hur svenskarna på ett mycket proffsigt sätt hade evakuerat skadade från hans sjukhus. Då blev man stolt och tittade menande på de övriga i patrullen, för jag hade ofta på skämt sagt, "-att om det hade varit ett svenskt förband i närheten hade just den speciella situationen inte uppstått, svenskar kan fixa det mesta".

Jag hade lovat Leena att ringa samma dag angående min leave som nu närmade sig men det var helt omöjligt. Senare fick jag veta att hon hade sett det hela i TV och förstod att jag var helt upptagen med detta. Hon var ganska van att jag inte kunde höra av mig, längsta uppehållet var 4,5 veckor innan jag lyckades få kontakt. Det var en pärs för oss båda.

9 februari lyckades jag komma med ett plan ut (efter den 10:e drog man in alla leave) och påbörjade min resa hem. Jag lyckades med att vara hemma på Carls födelsedag men tankarna var många gånger på annat håll. Men det är oerhört viktigt att komma ifrån ett tag, att vara normal och umgås med sin familj.

Bosnisk soldat

Den 17/2 var jag tillbaka i Zagreb och förstod att något stort hade hänt. I högkvarteret fanns massor av observatörer som skulle flygas ner till Sarajevo som förstärkning. När jag sedan kom ner fick jag en orientering av SMO:n, om det ingångna vapenstilleståndsavtalet och tillbakadragandet av tunga vapen samt att ställa tunga vapen under övervakning av FN. Mitt team som normalt bestod av c:a 30 observatörer och 6 tolkar växte snabbt upp till 50 observatörer från 30 olika nationer, 5 mer tolkar anställdes. Vilket jobb vi hade framför oss! Bara mat och förlägningsfrågan för alla tillkomna, att lära dem att hitta i Sarajevo och vilka platser man bör undvika. Till detta kom jättearbetet att fastställa nuvarande frontlinjer, övervaka insamlingen av tunga vapen, förhandla på lokal nivå om tillbakadragande (det var det svåraste, här hade man slagits och åsamkat förbandet förluster och i vissa fall skulle den terrängen ges upp), övervaka att ingen sida bröt mot avtalet (hela tiden rapporterade motsatta sidan att den andre på något sätt bröt mot avtalet -vi hade att undersöka och bekräfta eller dementera). Trots det var det mycket stimulerande och här kom observatörerna till sin fulla rätt. Vi skötte förhandlingarna med bägge parter, därefter placerades FN-förband ut när alla var överens. Problem var att bosnierna inte accepterade ryska förband, serberna accepterade inte muslimska förband (som tyvärr var i majoritet).

Frontlinje

Några situationer är värda att nämna. Vi hade ett problemområde i NV Sarajevo, ingen part på lokal nivå accepterade de nya linjerna. Man tjafsade om ett hus hit eller dit. Det var i P2 område men till slut tog jag min oerhört skickliga OPSO, Valerio Stumpf-Trindade från Brasilien med mig och åkte dit. (Han hade en enastående förmåga att förhandla och hade alltid alla detaljer klara för sig). Nåväl, här var det den serbiska bataljonchefen som satte sig på tvären. Jag hade begärt en patrull från Lima-teamet på andra sidan. Jag kände igen observatören på rösten när vi talade på radio, John från Kenya som hade ingått i mitt team i Banja. Han berättade att serben var ursinnig och kommer att öppna eld om vi går fram till huset framför oss. Jag hade ofta skämtat, men också halvt på allvar med John, att ibland behöver man "kick some asses" (inte minst hans). Jag talade om vad han kunde göra med serben (för jag var nu urförbannad på denna situation som fördröjde allt) och att jag tänkte gå fram oberoende vad han tyckte eller inte. Det blir svårast för honom att förklara varför han ev. skjuter på oss när vi löser de uppgifter som hans regering har gått med på (för att inte tala om vad min fru skulle göra om något hände mig). John sa att om han framför mina ord kommer han att skjuta **honom**, "-Säg det!", sa jag och gick med min OPSO. Det är nu så att serberna är ett krigarfolk och uppskattar lite tuffa tag, inget hände och när allt var löst så var just den här serben en av de nöjdaste på frontavsnittet. Vi blev senare bjudna att besöka honom över en rakija men tyvärr kunde vi inte det. Största bonuseffekten fick jag omedvetet. Två bosniska

LO:n som stod i närheten, hade hört mitt samtal över radion med John och det spred sig snabbt med vilken bestämdhet vi försökte lösa våra uppgifter.

Matdistribution

En annan incident visar hur väl de stridande kände till varandra. Vi fick på radion klagomål från Lima-sidan, att serberna hade rapporterat att det skulle finnas tunga bosniska vapen gömda i ett område. Vi åkte dit tillsammans med en LO från 1. kåren och långt ner i källaren på ett parkeringshus hittade vi två lednings-APC. Snacka om att ha koll på varandra!

Sist bör omnämnas det svenska kompaniet som avlöste delar av den franska främlingslegionen på Igman. Major Vlk var kompanichef tror jag. Fransmännen hade varit på Igman i c:a 7 månader och ännu hade man ej lyckats separerat de stridande parterna enligt det avtal som gällde sedan augusti -93. När svenskarna tog över dröjde det inte längre än en vecka förrän serber och bosnier var åtskilda, bunkrar sprängda och OP:n etablerade. Det var då gen. Rose önskade att han enbart hade förband med den kvalitén!

Så småningom nedgick teamet till mer lätthanterlig storlek igen, c:a 35 observatörer. De var tillräckligt många för att öppna en ny OP, P6. Det blev i norra Sarajevo där det länge hade varit problem med snipers, framförallt när de serbiska ställningarna var bemannade av enheter som inte hade sitt ursprung från Sarajevo. Samtidigt fick jag temporärt stänga P4 p.g.a. den lokala brigadchefens ovilja att samarbeta, rent av motarbetade mina observatörer. Det föregicks av samtal med stabschefen vid 1.kåren. Vi t.o.m. träffade denna brigadchef varvid

han i närvaro av stabschefen lovade att samarbeta fullt ut. Dagen därpå "slängde" han ut mitt team från P4 när de kom till hans HQ och jag tröttnade och stängde P4. Det kom att drabba civilbefolkningen och blev en prestigeförlust för 1.kåren. Anledningen var egentligen att vi motarbetade brigadschefens svartabörsverksamhet och att han kunde uppträda så "obstinat" mot sina chefer berodde på hans kontakter med den högsta politiska ledningen, han hade varit personlig vän och livvakt åt president Izobegovic´.

MIR betyder fred

Sarajevo blomnade snabbt upp, elledningar lagades, spårvagnar sattes i drift, affärer och barer m.m. öppnades och det kändes rätt att nu byta station igen. 1/4 skulle jag omstationeras till Sector South. Innan dess blev det ett stort farewell-party och den morgonen som jag skulle resa bad kårchefen, general Vahid Karavelic´, att jag skulle besöka honom. 23 mars kl. 08.00 var jag på hans högkvarter där han överräckte en graverad granathylsa och tackade mig personligen för de insatser som jag hade gjort för Sarajevo. Det var första gången han hade gjort något liknande berättade mina tolkar som hade varit med från början. De kändes extra bra att nu lämna Sarajevo.

Spårvagn stallarna

Sector South

23-31 mars hade jag leave och var hemma med familjen. Planet till Stockholm var försenat så jag missade alla förbindelser till Karlstad. Tack vare en hygglig nattvakt på Karlbergs slott kunde jag övernatta där (återigen nyttan av att åka i uniform).

Jag skulle nu efter 9 månader lämna Bosnien och kunde i viss mån "trösta" familjen med att nu skall det bli lugnt och det är mer eller mindre ofarligt i Kroatien. Tänk vad fel man kan ha!

1 april flög jag ner till Split för att sedan fortsätta med helikopter till UNMO HQ i Knin. Efter en brief om Sector South kom vår SMO (han var min f.d. ställföreträdande sectorchef i Bosnien) och berättade att kroaterna och kroat-serberna hade skrivit på ett vapenstilleståndsavtal. Vi var nu i samma situation som vi hade varit i Sarajevo, att se till att trupperna drogs tillbaka längs godkända linjer, utplacering av FN-förband, insamling av tunga vapen m.m. Dessutom säger han att jag skall bli teamleader för K6 i Korenica (serbsidan i Krajina) med operationellt ansvar för K1 i Otocac och K2 i Gospic (bägge på kroatsidan) samt samverka med två team i Sector North (som gränsade till mitt teams norra gräns) och Bihac-teamet. Dessutom samordna verksamheten med ECMM. (Teamledern där var dansk, vi sammanstrålade sedan i Georgien -01/-02.) K6 ansvarsområde var i princip halva Sector South. Jag talade om för min SMO att jag var trött på att vara chef, jag har gjort mitt och vill nu avsluta som en "simpel UNMO". Att arbeta i 120 % som vi fick göra efter vapenstilleståndet i Sarajevo hade faktiskt bränt ut mig och jag hade svårt att motivera mig för en ny jätteuppgift. Men SMO:n bara flinar och säger att han känner mig, att jag har erfarenheten och att jag behövs i hans norra område. Turligt nog kunde jag behålla min brasilianska OPSO som också hade roterat till Sector South 1/4. Teamet i Korenica var helt "nedkört" utav den förra TL från Bangladesh. Man hade aldrig gjort några operationella patruller eller samverkansmöten i någon större omfattning, det var ju farligt! Den tolk (Gordana) som fanns hade inga regelbundna tider, man ringde när man behövde henne. Administrativt fanns inget underlag som kunde hjälpa upp situationen. Vi skulle så småningom bli tio observatörer så jag begärde att få anställa två tolkar (Helena, Predjak) till så vi kunde operera på tre täter, en för varje serbisk brigad i vårt område. Själv försökte jag fördela min tid inom hela området, men främst arbetade jag mot HQ för Lika-kåren. Vi kom också att samverka med framförallt Tjeckbat men också Canbat 2 och senare också Jorbat 3. Polbat gränsade mot vår norra gräns mot Sector North. Arbetet bestod i massor med möten i "joint-commissions" där man försökte komma överens om tillbakadragandet av trupper och tunga vapen och var FN-trupper sedan skulle utplaceras. Stor misstänksamhet rådde, med all rätt p.g.a. tidigare brutna avtal, mellan kroat-serberna och kroaterna. Jag upplevde att serberna var de som var mest samarbetsvilliga. De hade mest på att vinna om vapenvila skulle hålla. Soldaterna behövdes i jordbruket och i den övriga produktion som fanns i liten omfattning. Kroaterna däremot såg det mera som en möjlighet att reorganisera sig för den slutliga erövringen av Krajina. Det farligaste med vårt arbete var att fastställa de bägge parternas tillbakadragande samt utplacering av FN-OP:n. Minfälten hade funnits sedan -90 och frontlinjerna växlats ett flertal gånger, ingen visste riktigt var minorna fanns. FN, då framförallt kanadensarna, förlorade många soldater och befäl under den här operationen. 19 april dog den första observatören i missionen. En malaysisk major och en norsk observatör skadades då de gick in i ett minfält. Först då insåg man att här gällde det att inte bli skadad, för den medevac som genomfördes var skrämmande. Innan helikoptern kom hade observatörerna i närheten själva tvingats organisera avtransport med hjälp av kroaterna så att vår norska kollega fick inledande vård i Zadar.

Senare kom också min förra P5:9, Bogdan Kantorski, en mycket duktig polack, tillsammans med en dansk observatör att köra på en mina. Dansken klarade sig men Bogdan förlorade en arm och ett öga. Det var också en mycket dyster händelse.

1 maj kunde jag och min danska ställföreträdare åka till Zagreb för att genomföra ett mycket trevligt soldatprov med det svenska högkvarterkompaniet. 8 maj gjorde vi Dancon-marschen med danskarna i Sector North.

Ett problem vi hade var stölder utav diesel från våra fordon. Hur vi än parkerade dem på kvällen var de tomma på morgonen. Tjuvarna t.o.m. skar av röret till tanken för att slanga ur diesel. Jag bad då en av de tjeckiska observatörerna att fixa larmminor från Tjeckbat. Vi provsprängde en och jag skulle inte kalla den för "larmmina". Smällen hördes över hela Korenica och snart hade vi den lokala milisen där, de trodde vi var anfallna. Nåväl, det innebar att det snabbt spred sig att vi försåtminerade våra bilar och framförallt hade vi misstänkt den lokala milisen för dessa stölder.

Vi kom senare också att köpa en hund, en Lika Mountain Shepard dog. En speciell framavlad stor vallhund med spetsdrag, c:a 40 kg tung som vuxen, utmärkt för herdarna när deras flock anfölls av vargar (björn och varg fanns det gått om). Han döptes till Butros och befordrades snabbt till korpral så han fick befälsrätt över våra tolkar, kokerska och städhjälp. Det var han inte sen att utnyttja. Den första han jagade iväg var vår hyresvärdinna som ingen gillade. Han kom senare att bli känd i hela missionsområdet.

Teamet hade skapat en del riktigt goda kontakter med krajinska serbpositioner. Bl.a. med en artilleriposition. Teamet blev ditbjudna på grillafton, serberna skulle fixa lamm och vi dryck. På vägen dit blev vi stoppade av en serbisk checkpoint. De två posterna var riktigt berusade och riktade vapnen mot oss samtidigt som de vinglade omkring. Jag insåg att det inte var idé att diskutera med dessa fyllkajor och beordrade back. Vi backade c:a 500 m där jag bedömde att de inte kunde träffa oss med några kulor p.g.a. deras tillstånd. Efter en c:a 45 min kunde vi se i våra kikare att det inte var någon risk att passera, de var helt utslagna. Snygga vaktposter! Vi kom fram och hade en mycket trevlig kväll. Jag som chef skulle naturligtvis äta lammets huvud med innandöme men jag lyckades förklara att det gör bara gotlänningar i Sverige, vi andra kunde inte på grund av religiösa skäl göra det. Vi hade vår pakistanska "muslimspelevink" med oss (den enda muslimen i teamet). Han rönte stor uppmärksamhet med sitt skägg (som en serbisk tjetnick) och benägenhet för starka drycker. Det var alltid roligt att återträffa denna postering.

9 maj hade vi TL-möte i Zadar. Det var första gången som jag var vid kusten och i viss mån var man avundsjuk på de som arbetade där. Värmen var markant jämfört med kylan i våra berg runt Korenica, tillgången av varor, bilar m.m. Man kan knappt tro att befolkningen var drabbad av kriget, om man inte såg alla söndersprängda hus i de områden som hade antingen varit i kroaternas eller serbernas händer.

16 till 28 maj tog jag ut min sista leave. När jag kom tillbaka hade många observatörer förts över från serb-sidan till kroat-sidan, detta för att kompensera avsaknaden av FN-trupp på kroat-sidan. Det var bara vi observatörer som hade mandat och fick uppträda på den sidan. Mitt team var nu bara 6 st och med alltid någon på leave kunde vi nu bara uppträda på två täter. Jag fick säga upp en tolk men lyckades få honom anställd i den nyss tillkomna Jorbat 3. (När vi då och då träffade honom där, frågade han alltid "-Vad ont har jag gjort för att behöva arbeta med jordanier?" Trots det var han tacksam för att ha ett arbete, betalt i dollar)

Strax före vår nationaldag (som alla svenskar nästan kunde frigöra sig för och fira i Zagreb) tog vår ställföreträdande SMO (Jan Pedersen, DK) kontakt med mig (han var L9 när jag var P9) och undrade om jag ville bli placerad i Zadar från den 10 juni. Han tyckte att jag skulle få en "liten belöning" efter 9 månader i Bosnien, hårt jobb med K6 o.s.v. Jag skulle bli placerad som "simpel UNMO" och bara bekymra mig över den aktuella patrullen och patrullrapporten, inget mer. Rent praktiskt var det dumt med denna omplacering. Jag skulle inte hinna lära mig så mycket om Zadar-teamets område men den personalvårdande effekten var stor. Självklart tackade jag ja till detta!

Vi ordnade en grillafton och hade en riktig "farewell-fest". Vi hade en enorm team-samhörighet i K6. Jag skriver fortfarande sporadiskt till en polsk (Vlodek Jezierski) och en pakistansk (Zahid Mahmud) UNMO, den senare utsåg jag till min ersättare. Medbjuden var

också vår LO från Lika-kåren, överste Besir och hans stabschef. De visade sin uppskattning genom att överrätta en bok om nationalparken "Plitvice" som låg nära Korencia och besöktes före kriget av miljontals östturister. Av alla de jag har måst samarbeta med, upplever jag nog att kroat-serberna var de bästa, inte helt ärliga men stolta och raka på ett enkelt sätt. De var också mest lojala mot varandra. Butros befordrades under kvällen till sergeant med särskild tjänsteställning.

10 juni kom jag till Zadar. Nu kom jag att se en hel del av Kroatiens kust som är mycket vacker. Tyska turister hade redan vågat sig tillbaka. Vår uppgift var att bevaka och kontrollera kroaternas vapendepåer (en var insprängd i Velebit-bergen, en av de tunnlar där Tito skulle kunna leda striden ifrån, om Jugoslavien skulle ha blivit anfallet), patrullera av "frontområdet", ständigt bevakning av Maslenica-bron. Som enkel UNMO innebar det tid över för fysisk träning, sol och bad med besök till fiskrestaurang. Det var verkligen en behaglig tillvaro men nu kom hemlängtan också. Från Kroatien kan man ringa utan problem så det blev naturligtvis ett samtal hem den 16 juni då Ida fyllde år. Slutet närmade sig och arbetsbelastning var inte högre än att tiden upplevdes som långsam.

28 juni lämnade jag Zadar, åkte vägen över Korenica varvid det blev tillfälle för ett ytterligare grillparty. 29 juni påbörjades min checkout i Zagreb. Fredagen den 1/7 var vi klara, alla utom Kjell, som hade förlängt sin mission och nu arbetade som CMPO (personalchef) på UNMO HQ. Bestämmelserna säger att man inte får åka förrän jämt ett år har gått=måndagen 4/7. De övriga hade ändå lyckats boka om sina biljetter så de kunde åka till Köpenhamn redan på lördag, men mina förbindelser Stockholm-Karlstad tillät inte det. Vi bestämde oss för att åka ut till flygplatsen för att där möta de nya som skulle avlösa oss (en kände vi sedan UNTSO). På flygplatsen mötte Pelle en svensk flygkapten som skulle åka hem med sin Hercules. Pelle informerade mig och efter viss tvekan beslöt jag mig för att åka hem redan nu. Göran körde i ilfart tur och retur till vårt hotell där jag checkade ut och sedan tillbaka till flygplatsen igen. När vi kom tillbaka stod planet och varvade sina motorer på plattan Lik förbannat skulle jag igenom den Kroatiska tullen. Jag hade helt glömt att jag hade en 40 mm lvgranathylsa i packningen och det blev lite strul. Tack vare den kvinnliga norska MOVCON-befälet löste det sig och iväg kom jag. Klockan 19.30 landade vi på Nyköpings flygplats. Jag fick hjälp av flygplatspersonalen att ta kontakt med en förvånad hustru. Hon trodde att jag ringde från Zagreb och blev mäktigt förvånad när jag berättade var jag var och ville bli hämtad (alla hennes helgplaner stördes nu också). Jag hade tidigare försök ordna hyrbil med god assistans från den trevliga flygplatspersonalen utan att ha lyckats. Samtidigt som jag pratar med Leena har personalen spårat upp en taxichaufför i Katrineholm som var villig att köra mig för 1.600 kronor. Det blev lösningen och vid midnatt var vi framme. När taxikillen fått lite fika med mackor kunde jag sedan krypa ner i min egen säng för att tidigt på lördag morgon följa med Malin på kaninhoppning. Snacka om kontraster!

Avslutning

Många har frågat mig och även Leena, "-Hur kunde du?" respektive "-Hur kunde du tillåta?" Det är svårt att förklara, största samvetskvälen var nog familjen och det hade inte gått utan Leenas starka sätt att ta sig an problemen själv. För egen del fick jag erfarenheter som inte går att beskriva, till del också användbara i mitt vanliga arbetsliv. Jag har också fått en bekräftelse på att jag fungerar i en "krigsituation". Det är nog en fråga som många yrkesofficerare ställer sig men inte kan få svar på. De internationella kontakterna man får är också ovärderliga, för att inte tala om alla kamrater runt om i världen.

Jag har haft en del föreläsningar om mitt år och därmed givit en del svar på vad som pågår i f.d. Jugoslavien. Roligast var dock de två gånger som jag var på SWEDINT och föreläste för

blivande UNMO:s och CIVPOL:s. Jag har senare fått besked om, när de kom ner, att man fortfarande pratar om mig i Sarajevo (i positiv bemärkelse).

Vi har också haft en reunion-träff med familjer, vi som åkte ner tillsammans. Kanske blir det en till i sommar. Göran tog jobb som instruktör på observatörsskolan i Niinisalo, Finland, Lasse fortsatte som polis i Helsingborg, Pelle genomför sitt krigsbataljonchefsår på LV 4 för att i juli åka ner igen. Själv går jag chefskurs management på Militärhögskolan och har fått familjens tillstånd att efter kursen fara ut igen om missionen finns kvar. Det väntar jag spánt på.

”Epilog?”, SFOR

Under åren -94--98 har jag haft turen att under internationella sammanhang, kurser och övningar träffa en del av mina f.d. internationella kollegier. Den ”världen” är ganska liten! Det kom att dröja till mars -98 innan jag kom ner till Bosnien igen. Då som chef underhållssektionen vid den svenska SFOR-bataljonen, BA 10. Min mission sträckte sig oktober -98. Mycket har förändrat sig i Bosnien. Det är fred sedan dec-95 och återuppbyggnaden har tagit fart. Stora ekonomiska resurser satsas av det internationella samfundet. Tyvärr är ledarna i princip de samma och gör väl att situationen ännu bara kan stabiliseras genom internationell militär övervakning. Tyvärr är också stödet ganska ensidigt. 98 % satsas på federationen -2 % till den bosnisk-serbiska delen! Nu har även USA insett att det inte kan fortgå utan strävan är att nå ett förhållande 70-30.

Under min tid med BA 10 försökte jag återse många av de platser som jag hade arbetat i under 93/94. Frontlinjen mellan bosnien-serber och muslimer som vi passerade med konvojerna till Tuzla existerar inte idag. Ruinerna står kvar men byggandet har satt fart. I det f.d. ”ingenmanslandet” har nu en lokal marknad uppstått där alla handlar med alla. Srebrenica ser i princip ut som -93. Efter massakern -95 bor nu enbart serber i området. De är alla ”displaced persons” och har ingen framtid vilket syns. Samma zombi-aktiga uttryck går att läsa i deras hållning som muslimerna hade -93, dock något mer välnärda. Av alla de personer som jag lärde känna där vet jag bara tolken Hasans öde. Han lyckades bli evakuerad av den holländska bataljonen. Hans far, den trevlige f.d. skogsdirektören, hans mor och yngre bror släpptes inte in på den holländske bataljonens område och fördes bort inför Hasans ögon. Ingen vet deras hemska öde.

I regionen Zvornik-Bratunac, som är väldigt vacker, finns fortfarande hat under ytan. Någon skamkänsla för massakern går inte att finna. Man gör som strutsen -kör ner huvudet i sanden! Konvojevägarna över bergen mellan Tuzla-Visoko-Sarajevo är delvis raserade av vädrets makter. Det krävs fyrhjulsdrift för att ta sig fram samt kunskap om hur de gick. Nu går det att köra på nyasfalterade vägar istället.

Sarajevo är fortfarande mycket sönderskjutet, framförallt i anslutning till flygplatsen och Dobrinja. En stilla fundering är om inte de ansvariga önskar ha det på det sättet. Intrycket för besökande blir då att mer hjälpresurser bör satsas i Bosnien. Samtidigt kan man ifrågasätta koncentrationen av internationell militär närvaro i staden. Det är ute i landet som de behövs. Men det hör väl samman med politisk status från respektive land som har sina trupper i Sarajevo.

Till Igman har befolkningen återupptagit sina utflykter. Personligen skulle jag aldrig ströva i det vackra landskapet p.g.a. minrisken. Jag vet hur hårda striderna var där och hur mycket som är minerat samt mängden granater som icke har exploderat.

I Sarajevo tog jag kontakt med min gamle granne och vän, Fahro. Det blev ett glatt återseende och varje gång jag åkte dit tog jag med mig några kollegier så att de kunde få del av hans erfarenheter (delvis mina också) om det helvete som rådde under Sarajevos belägring.

Samtliga av mina tolkar överlevde kriget. En del bor kvar, andra har emigrerat. Familjen i P2 bor kvar även om de materiellt har förlorat mycket. Även deras grannar med de dövstumma flickorna, som vi hjälpte en hel del 93/94 finns kvar. Att bli igenkänd utav de nu drygt 10-åriga töserna och se dem leka kändes varmt. Undrar om de har kvar mina döttrars avlagda vinterjackor?

Ett besök var inplanerat till Krajina-området men p.g.a. tjänsten kunde det aldrig genomföras. Det blev ändå som jag förutspådde. Kroaterna samlade krafterna under vapenstilleståndet, genomförde sin offensiv -95 med USA:s godkännande och fördrev alla 250.000 serber. Jag har knappast några bekanta kvar där. Däremot har jag fått reda på hunden Butros öde. Han dog på sin post när han försvarade OP:n mot en väpnad kriminell attack strax före den stora offensiven. En rysk observatör skottsbadades och Butros sköts till döds under sin kamp. Det var en riktig UNMO!

Om hur det kommer att gå för folket i f.d. Jugoslavien är svårt att sia om. Personligen tror jag det behövs internationell övervakning länge. Hatet finns under ytan och viljan till försoning är knappt märkbar -åtminstone inte under nuvarande politiska ledning och med den generation som nu lever. Samtidigt måste omvärlden tvinga dem själva att ta tag i situationen. Risken finns att de annars kommer att bli som fågelungar -väntar att maten skall ramla ner i munnen. Som kuriosa kan nämnas att jag blev den första utlänning som förärades en utmärkelse av det slag jag fick. Helt överraskande den 30/9-98 (sista gången jag var i Sarajevo) överräcktes till mig av Fahren, på mandat av chefen för den bosniska Federationsarmén -general Delic´, en bosnisk tapperhetsmedalj. Det var inte på något sätt p.g.a. partiskhet utan på det sätt som jag under mycket svåra förhållanden hade lett teamet och försökt att så objektivt som möjligt verkat för att lösa FN:s mandat samt underlätta för befolkningen i Sarajevo (med de resurser som stod till mitt förfogande). Jag blev både förvånad och stolt!

Det som kvarstår nu, är att med Leena åka som vanlig turist till f.d. Jugoslavien och i viss mån på ort och plats berätta hur det var och återigen kanske få träffa gamla bekanta.

Sommaren -05

Så blev det då äntligen av. Leena och jag tog en bilsemester till Balkan. Vi passerade gränsen mellan Kroatien och Bosnien vid Slavonski Brod. Det var lite ovant att inte ta "gräddfil" och köra om alla köande bilar och lastbilar men i övrigt var det inga problem.

Första stopp i Bosnien blev i Tuzla. Den senaste månaden hade det regnat så floden mellan Doboj och Tuzla var översvämmad och alla grödor i dess närhet låg under vatten.

Leena upplevde vägen över Derventa som om det var överkligt. Folk som inte var i Bosnien under kriget och inte får se mycket mer än vägen ner till Tuzla kallar vägen för "Dödens väg".

Visst är det chockerande att se alla byar sprängda och nerbrända med ett antal gravplatser, men det finns värre platser. Jag upplevde att det inte hade förändras mycket sedan -98, möjligtvis något bättre bilstandard och därmed högre hastigheter (dog man inte i kriget kan man istället köra ihjäl sig).

I Tuzla bodde vi en varm och kvav natt på Tuzla Hotel där de internationella hjälporganisationerna hade sina ledningsplatser och boende under kriget. Viss internationell prägel fanns nu också, inte minst hotellpriserna.

Efter en mer eller mindre sömnlös natt på grund av massiv svettning åkte vi ut till Camp Eagle Base där nu EU-styrkan camperade ihop med kvarvarande amerikanska soldater. Anledningen var att vi skulle hälsa på min kollega Lars-Åke Nilsson som var ACOS G4 och visa Leena den bas som vår son Carl hade tillbringat sex månader innan med EB 01.

Man kan inte förundras över vilken skillnad Tuzla Air Base har genomgått sedan sommaren -93 när britterna hade ett kompani där och delar av sitt stab-/trosskompani. Nu är det en hel stad och kablaget längs vägarna blir bara större och större. Vilka kostnader som man har plöjt ner där genom åren.

När vi efter lunch var klara åkte vi förbi Camp Oden där svenska bataljonen var förlagd tidigare. Här syntes inga spår av den verksamheten men stora investeringar var gjorda i form av nybyggnader och containerfabriken synes vara igång igen. Men har man fått 60.000 DM/månaden i flera år så finns det medel att investera.

Vi tog sedan den vackra vägen mellan Tuzla och Sarajevo. Leena upplevde väl ibland stupen och de bosniska bilförarna som väl vågade, men allt gick bra och jag ”guidade” om vad jag upplevt i detta område, inte minst i Olovo.

Planen var annars att åka först till Srebrenica men eftersom man nyss hade högtidlighållit massakern där, kände jag i maggropen att det kunde vara något provocerande att åka dit som turist.

Vi kom till Sarajevo under eftermiddagen och checkade in på Bosniens dyraste hotell, Holiday Inn. Idag ägs hotellet av President Izobegovic dotter och är ett fantastiskt lyxhotell. 93/94 var priserna detsamma för världspresen som det var för oss nu. De fick i och för sig betala 100 USD mindre om de bodde mot Sniper Alley och serbsidan men hotellet var utan el, vatten och totalt sönderskjutet då.

Vi gjorde en tur på stan och började på vinst och förlust med att hälsa på Fahro. I bottenvåningen har nu brittiska ambassaden en filial och säkerhetsvakten var väl något konfys när jag bestämt gick fram mot entrén. Han var hemma och det blev ett glatt återseende. Naturligtvis blev det prat om gamla minnen och torgmassakern beskrevs för Leena (det sitter kvar hos honom mer än hos mig). Vi blev inviterade på middag men jag hade lovat Leena att vi skulle också vara turister, inte bara beröra det som hände under kriget. Han överräckte en minnesgåva från Sarajevo i silver och sa att han nu hade uppdrag att ta fram ”Clintons fredspris”, så affärerna verkar gå bra.

Efter att ha lämnat Fahro gjorde vi en tur i staden, framförallt gamla stan och Leena tröttnade väl efter ett tag (eller fick för mycket) om mina berättelser om vad jag hade upplevt i Sarajevo. Hon lärde sig i alla fall vad en ”Sarajevo-ros” var, fortfarande finns avtrycken kvar i gator och trottoarer efter granatnedslag.

Fram mot kvällen var vi trötta och tyckte det räckte och gick mot hotellet. När vi gick igenom en av barerna för att ta hissen till vårt rum tyckte jag i min ena ögonvrå att jag kände igen en person. Jag stannade och tittade mot ett av båsena och kände igen Hasan från Srebrenica. Jag pekade på honom och sa ”Hasan?” och han svarade tvekande och halvt igenkännande ”Yes?” För att förtydliga det hela sa jag ”It’s Toby – I employed You!” Då föll polletten ner och vi kramade om varandra.

Det roliga var att strax innan vi åkte ner hade vi sett ett dokumentärprogram på TV om Srebrenica 10 år efter. Hasan som är aktiv att driva denna rörelse var intervjuad och med all tydlighet framkom hans bitterhet mot FN men framförallt holländarna som hade ansvaret i Srebrenica. Jag nämnde då för Leena att det vore trevligt att träffa honom, eftersom han nu levde i Sarajevo med sin fru och dotter. Leena trodde då att p.g.a. av hans bitterhet kanske det inte blir ett positivt möte. ”Skitsnack -jag vet att det nästan blir glädjetårar” sa jag. Och rätt fick jag.

Hasan satt där med en norsk kvinnlig dokumentärfilmare och en amerikansk ung universitetsstuderande (som hjälpte honom att intervjua kvinnliga offer). De hade tänkt gå men när de förstod att vi återsågs efter 13 år och att jag hade spelat en betydande roll för Hasan och Amir sommaren -93.

När jag kom till Srebrenica som Team Leader och fick klart för mig att dessa unga killar arbetade som tolkar helt ideellt. På sin höjd, om observatörerna ville, kunde de få ett paket C-ration. Jag upplevde det oetiskt och omoraliskt och lyckades få dem anställda av FN som tolkar vilket innebar lön i dollar, personlig skyddsutrustning och ID-kort. Hasan hade vid ett flertal tillfällen beskrivit detta för olika organisationer men ingen hade trott att det kunde ha varit så, nu fick man bekräftelse.

Senare kom hans fru (-93 var hon en flickvän som levde i Kroatien) med dotter. Hon kände väl till mitt namn. Jag fick nu också veta att Amir hade lyckats fly Srebrenica och levde i Sarajevo.

Det blev en hel del prat om minnen och om hur det kunde ha skett det som hände. Hasan sa flera gånger att om jag hade varit i Srebrenica -95 hade inte så många dött. De afrikanska UNMO:s som tjänstgjorde då hade mest "gråtit och bett för sina liv". Jag är väl inte säker på om det hade hjälpt om jag hade varit där, men det är skönt att känna att han har ett stort förtroende för mig.

Efterhand så tyckte vi dock att det var tillräckligt och drog oss upp till ett härligt luftkonditionerat rum med kall öl.

Dagen efter skulle vi åka mot Dubrovnik men båda två tyckte efter några timmar att det började räcka med bilandet och vi hade också behövt passera gränser ett antal gånger på ner- och uppvägen. Vi följde kusten norrut istället och hamnade i den vackra medeltidsstaden Sibenik (där Göran hade arbetat -93).

Efter åkte vi norrut mot Zadar. Vi hittade mitt gamla Team HQ (Hotel Kolovare) som nu var ett lyxhotell. Sommaren -94 var det förutom vårt HQ en flyktingförläggning. Vi åkte förbi mitt gamla boende och gick till de badplatser jag hade badat på -94.

Efter två nätter fortsatte vi norrut och passerade Maslenica där jag tillbringade midsommaren -94 på "Restaurang OP:n". En ny bro är byggd men inte mycket har hänt med den lilla restaurangen, förhoppningsvis används den inte som allmän toalett nu och rättorna är borta.

Från början hade jag tänkt att vi skulle passera Korenica och Plitvice men orken fanns inte längre så vi började hemresan och lämnade Balkan. Det är kanske något jag ångrar nu men då fanns inte motivationen.

Själva semestern blev lyckad och var väl mitt "avslut" av en Mission som aldrig riktigt kommer att avslutas. Men efter resan och att Leena har sett en del av landskapet och folket som jag har upplevt, känns det nu som om det är så "färdigt" det kan bli.

September 2014 till 2015, EUFOR

Det blev inte riktigt färdigt. På grund av Försvarsmaktslogistikens alla omorganisationsbeslut skulle jag lämna min befattning som chef Joint Service Support (JSS) där jag trivdes väldigt bra och placeras i Försvarsmaktens Logistikens stab. Det var inte aktuellt!

Jag sökte då utlandstjänst igen och jag fick en befattning som Chief Training Planning Coordination Branch i EUFOR, operation ALTHEA.

Kortfattat:

Camp Butmir, EUFOR och NATO HQ

EUFOR är c:a 600 i bemanning varav två svenska stabsofficerere. Totalt ingår 16 EU-nationer och 5 icke EU medlemmar där Österrike, Ungern och Turkiet dominerar. De svenska befattningar finns i Capacity Building and Training Division (CBTD) i EUFOR HQ. Den ena är en OF 4 som Chef Training Planning and Coordination Branch (TPCB) och i samma sektion återfinns OF 3 som Staff Officer External Coordination (SO EXT COORD).

EUFOR främsta uppgift är att utbilda den Bosniska Armén (AFBiH) så att de når upp till internationell standard (Euro-Atlantisk) för att kunna ingå i internationella fredsuppdrag och även bistå vid nationella katastrofer. AFBiH har också ett antal Partnerships mål att uppfylla. På sikt vill man gärna ingå i NATO. Det är en sekundär uppgift för EUFOR att bevaka freden. Det gör man främst genom att följa upp läget med ett tiotal Liaison Observer Team (LOT) spridda runt om i BiH.

Utbildning i brobyggnad.

Som C TPCB är man ansvarig för den långsiktiga planeringen av AFBiH övningar med målbild enligt ovan. Det blir många möten internt men också med AFBiH Joint Staff. Varje år genomförs en Assessment Conference, EUFOR och AFBiH gemensamt, där man validerar årets genomförda övningar och tar fram nya behov för kommande verksamhet. På sikt skriver man på ett "avtal" som beskriver kommande års verksamhet. EUFOR ledning är i Bryssel, European Staff Group (EUSG) och via dem begär man hjälp av truppbidragande länder att skapa Mobile Training Team som på sikt kommer att genomföra träningen. EUFOR har själv begränsad kapacitet för själva träningen. Den Multinational Battalion (MBN) som finns i Sarajevo genomför också Combined Training (förbanden övar tillsammans) med AFBiH.

EUFOR utbildar också befolkningen i "Mine awareness"

SO EXT COORD. har som främsta uppgift att samverka med externa aktörer såsom AFBiH, NATO, övriga internationella organisationer m.m.

Jag hade också fått uppgift av Armé Taktisk Stab (ATS) att etablera denna insats som en "familjemission". För egen del kom det med så kort varsel att det inte fanns en tanke på att ta med Leena och hunden Igor. Uppgiften var inte helt tydlig men man är ju van att ta beslut så det första som måste ordnas var en bil. Utan bil kunde vi inte titta på bostäder och på sikt ta oss till och från arbetet.

Det blev en stor Hyundai som kunde ta sju personer, det visade sig längre fram riktigt bra. Första månaden bodde vi på Camp Butmir, visserligen i egna rum men väldigt lyhört och varmt med gemensamma toaletter och duschar.

Arbetet var i regel måndag till fredag 08.00 – 17.00 (i början blev det för mig en hel del helgarbeten för att komma in i allt). Men vi kunde komma ut och se på bostäder och till slut kunde jag hyra mig ett mindre hus och kollegan en lägenhet. Bägge bostäderna låg nära varandra i stadsdelen Kovaci´ (Ulica Jekovac 4) som är nära centrum av gamla staden i Sarajevo.

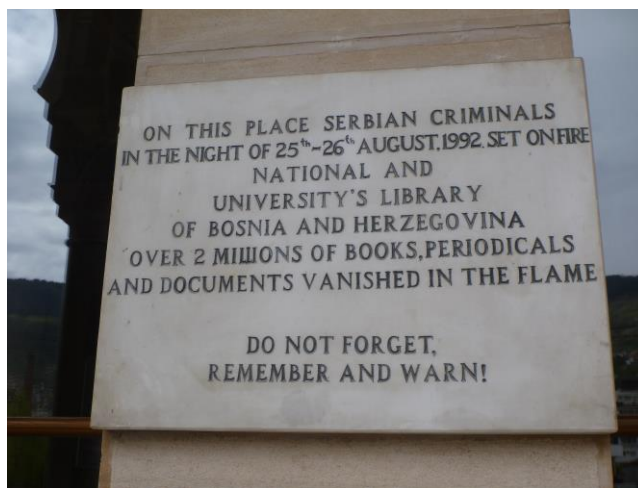

Fram till november var det för mig mycket intensiva veckor men det hindrade inte att jag kunde träffa min gamla vän guldsmeden Fahro Sofic och hans fru. Jag mötte också Hasan Nuhanovic, tolken jag anställde i Srebrenica. Han stämde staten Nederländerna för att den holländska bataljonen lämnade ut muslimerna i Srebrenica -95. Han fick rätt i Europadomstolen men han var fortfarande mycket bitter på att FN lät massakern ske, där hans familj dog. Det hade också påverkat hans äktenskap och nu var han skild. Jag försökte också träffa min andra tolk, Emir Suljagic, men vi kunde bara prata via telefon. Han var en kandidat till presidentvalet 2014 och väldigt upptagen. Ryktet sa också att viss kriminella inslag fanns i hans liv. Jag köpte dock hans bok, Postcards from the grave. Min sektion bestod av 1+6 medlemmar (Schweiz, Österrike, Rumänien, Spanien/Makedonien, Italien, Sverige). Sammanhållningen var mycket god utan hänsyn till grader annat än i tjänsten. Vi umgicks mycket på vår fritid och eftersom vi hade stor bil gjorde vi många utflykter i Bosnien, bl.a. till Srebrenica.

Fahro och Radmira

Bosnien-Hercegovina har utvecklats, inte minst med alla bidrag de fått. Sarajevo är en modern stad. Det finns ruiner kvar och mycket beror på att man inte kan avgöra ägarförhållanden. Stora köpcentrum har byggts upp, vägar byggts, inte minst motorvägen mot Kroatien. Korruptionen är fortfarande stor. Under min vistelse fick bl.a. Försvarsministern avgå. Integrering av de olika etniska grupperna är svår, kanske AFBiH har lyckats bäst? Det var ändå trevligt att se den positiva utvecklingen, trots stor arbetslöshet.

Skylt utanför biblioteket

Vi svenskar hade riktigt bra leaveavtal samt också de ledighetsdagar som ingick i EUFOR för alla, gjorde att vi hade över 60 dagar ledighet att ta ut under året. Jag var hemma i Sverige under jul/nyår, min ena dotters bröllop och två barnbarn föddes i mars 2015 (bägge mina döttrar nedkom).

Till påsk kom min son med vänner ner och hälsade på för att sedan bila till Kroatien. Under Valborg kom Leena med två väninnor ner. De stannade några dagar och när de åkte hem åkte jag och Leena till Dubrovnik.

Med andra ord, denna Mission/Insats var ett värdigt avslut på mina utlandstjänstgöringar. Helt annorlunda villkor än man brukar uppträda i.

Tyvärr blev min avlösare den sista svensken i EUFOR, Sverige drog in sina två befattningar sept. 2016.

I sommar (2017) ska Leena och jag hälsa på den schweizare jag arbetade med.

